

1982/83:6

Fredagen den 8 oktober

Kl. 09.00

1 § Anmälan om utsedda statsråd och regeringsförklaring

Anf. 1 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Enligt regeringsformens föreskrift får jag för riksdagen anmäla de statsråd som jag utsett att tillsammans med mig ingå i regeringen.

Statsråd och ställföreträdare för statsministern är Ingvar Carlsson.

Statsråd och chef för justitiedepartementet är Ove Rainer.

Statsråd och chef för utrikes- och handelsdepartementen är Lennart Bodström.

Statsråd och chef för försvarsdepartementet är Börje Andersson.

Statsråd och chef för socialdepartementet är Sten Andersson.

Statsråd och chef för kommunikationsdepartementet är Curt Boström.

Statsråd och chef för ekonomi- och budgetdepartementen är Kjell-Olof Feldt.

Statsråd och chef för utbildningsdepartementet är Lena Hjelm-Wallén.

Statsråd och chef för jordbruksdepartementet är Svante Lundkvist.

Statsråd och chef för arbetsmarknadsdepartementet är Anna-Greta Leijon.

Statsråd och chef för bostadsdepartementet är Hans Gustafsson.

Statsråd och chef för industridepartementet är Thage G. Peterson.

Statsråd och chef för kommundepartementet är Bo Holmberg.

Statsråd är:

Gertrud Sigurdsen

Bengt Göransson

Anita Gradin

Birgitta Dahl

Roine Carlsson

Regeringen kommer senare – efter förhandlingar enligt medbestämmandelagen – att lägga fram förslag om vissa ändringar i den departementala organisationen. Detta förutses bl. a. innebära att ekonomi-, budget-, handels- och kommundepartementen upphör och att två nya departement,

Fredagen den
8 oktober 1982

*Anmälan om
utsedda statsråd
och regeringsför-
klaring*

finans- och civildepartementen, inrättas. Riksdagen kommer att på föreskrivet sätt underrättas om dessa förändringar.

I anslutning till denna anmälan vill jag avge denna regeringsförklaring:

Regeringen kommer att fast och bestämt fullfölja neutralitetspolitiken. Denna självständiga politik stödd på ett efter våra förhållanden starkt försvar bidrar till lugnet och stabiliteten i norra Europa. Om krig hotar hjälper den oss att behålla freden.

Det svenska territoriet skall skyddas mot kränkningar med alla tillgängliga medel. Förtroendet för vår vilja och förmåga att bevara neutraliteten måste vidmakthållas. Det får varken skapas farhågor eller förväntningar om att Sverige ens under starkt yttre tryck skulle överge sin neutralitetspolitik.

Den svenska nationen står enad kring grundlinjerna i utrikespolitiken. Det är en ovärderlig tillgång som måste bevaras.

I de nordiska länderna finns inga kärnvapen. Regeringen finner det viktigt att detta läge består. Den eftersträvar överenskommelser som bl. a. gör Norden till en kärnvapenfri zon. Sådana överenskommelser kan lindra spänningarna mellan blocken och minska risken för att länderna utsätts för kärnvapenangriff.

Upprustningen fortsätter och ökar. Den slukar en skrämmande stor del av de ekonomiska och tekniska resurser som erfordras för att bekämpa massarbetslöshet och massfattigdom. Regeringen kommer att föra en aktiv fredspolitik som bl. a. syftar till att främja en verklig nedrustning.

Våldet härskar i många delar av världen. Folkrätten kränks genom angrepp över gränserna. Överenskommelser om förbud mot tortyr och om skydd av civila bryts medvetet. Beslut av Förenta nationernas säkerhetsråd åsidosätts. För ett land som Sverige är detta en farlig utveckling. Regeringen kommer att kraftfullt hävda de grundsatser om mellanfolklig samlevnad som finns inskrivna i Förenta nationernas stadgar. Den kommer att verka för en förstärkning av Förenta nationernas möjligheter att undanröja hot mot freden och att ingripa mot fredsbrott.

Vi vill visa öppenhet mot omvärlden och vi är beredda till ett omfattande internationellt samarbete. Med våra nordiska grannar vill vi ytterligare utveckla de bestående nära och omfattande förbindelserna. Vi avser att undersöka vad som kan göras för att ytterligare främja det kulturella utbytet och för att genom gemensamma ansträngningar utvinna största möjliga nytta av våra ekonomiska och tekniska tillgångar.

Regeringen avser främja det alleuropeiska samarbetet bl. a. inom den europeiska säkerhetskonferensen och verka för att en politik för avspänning i Europa förs vidare.

Ett utbyggt samarbete mellan Europas länder är nödvändigt för att bryta den ekonomiska krisen och nedbringa den skrämmande höga arbetslösheten. Vi vill på grundval av samarbetet i Norden, inom EFTA och vårt frihandelsavtal med EG öka utbytet av erfarenheter och söka överenskommelser till ömsesidigt gagn.

I den tredje världen kämpar ännu många folk för att vinna självständighet

mot inre och yttre förtryck. De har vårt stöd.

I det stora flertalet av u-länderna härskar nöd. De rikare länderna har en förpliktelse att vara med i kampen mot nöden. Vi bör göra det i en anda av solidaritet, men också därför att vi vet att den oro och förtvivlan som nöden och orättvisorna väcker hotar att leda till våld och krig. Nord och syd har ett ömsesidigt intresse att främja ekonomisk utveckling och en mera rättvis världsordning.

En generös flyktingpolitik är ett viktigt uttryck för internationell solidaritet omsatt i praktisk handling. Regeringen kommer med kraft att motverka de tendenser till rasism och diskriminering av invandrare som på senare tid gjort sig gällande i det svenska samhället.

Regeringen kommer att fullfölja 1982 års försvarsbeslut med den inriktning som vi förordat i samband med detta beslut. En omedelbar analys kommer att göras av JAS-projektets ekonomi.

Herr talman! Den nya regeringen övertar regeringsmakten i ett för landet utomordentligt allvarligt läge. Ekonomin har försvagats under flera år, och under 1982 förstärks nedgången. Någon ljusning i konjunkturen synes varken i den inhemska ekonomin eller internationellt.

Den internationella ekonomin kännetecknas av en fortsatt och allt djupare ekonomisk kris. Mycket talar för att världsekonomin glidit in i en djupgående och långvarig strukturell kris. Den tar sig uttryck i stagnerande produktion och en ständigt ökande arbetslöshet. Investeringarna minskar och förebådar därmed fortsatt låg tillväxttakt och stigande arbetslöshet.

Läget i den svenska ekonomin kännetecknas av grundläggande strukturella obalanser.

Vårt varu- och tjänsteutbyte med omvärlden visar fortsatt högt underskott. Underskottet i statens budget fortsätter att öka.

Industrisysselsättningen har sedan mitten av 1970-talet minskat med 160 000 personer. Investeringsvolymen har minskat med en tredjedel. Industriproduktionen har utvecklats svagare än i något annat jämförbart land. Den pågående industriella nedgången innebär att själva den bas på vilken vårt välstånd byggts upp urholkas, samtidigt som vår kapacitet att återbetala de stora utlandslån Sverige iklätt sig minskar.

Sysselsättningen försämras i snabb takt. Arbetslösheten stiger till nya rekordnivåer och antalet lediga platser sjunker. Likväl har vi ännu inte sett de fulla effekterna av de senaste årens åtstramnings- och nedskärningspolitik. Vi kommer under betydande tid framöver att på arbetsmarknaden ha kvardröjande effekter av den hittills förda politiken.

Att gå vidare på denna väg skulle medföra en fortsatt snabb ökning av arbetslösheten. För att motverka denna skulle myndigheterna tvingas till massiva stödåtgärder för att hålla industrin vid liv. Sverige skulle i ökande grad få förlita sig på ett med statssubventioner vidmakthållet näringsliv. Sverige som industrination skulle hotas och den ökande utländska skuldsättningen gradvis urholka vårt nationella oberoende.

Den ekonomiska politiken måste nu läggas om. Vi måste försöka hejda den nuvarande nedgången och ge den svenska ekonomin vind i seglen.

Nr 6

Fredagen den
8 oktober 1982

Anmälan om utsedda statsråd och regeringsför- klaring

Fredagen den
8 oktober 1982

*Anmälan om
utsedda statsråd
och regeringsför-
klaring*

Den ekonomiska politik som regeringen nu förordar har till mål

– att mobilisera hela nationen och alla våra resurser i kampen mot arbetslösheten. Av särskild vikt är att begränsa ungdomsarbetslösheten. De allra flesta människor i vårt land torde vara överens om att bland det viktigaste i vårt samhälle är att unga människor kan få ett arbete, att de inte skall behöva känna sig stå vid sidan av samhället.

– att skapa balans i vår ekonomi och minska behovet av att låna i utlandet. Ett centralt led i detta arbete är att stärka och utveckla den industriella basen för vår ekonomi.

– att de bördor som blir nödvändiga för att trygga sysselsättningen och vårt ekonomiska oberoende får bäras av alla grupper i samhället och fördelas efter bärkraft.

– att bekämpa inflationen. De övriga målen för den ekonomiska politiken kan på sikt inte uppnås om vi inte får bukt med de höga prisstegringarna.

Herr talman! Riksbanksfullmäktige har i dag på morgonen beslutat skriva ned den svenska kronans värde med 16 %.

Denna åtgärd syftar till att skapa förtroende för den svenska kronan och förbättra näringslivets konkurrenskraft både på de internationella marknaderna och på hemmamarknaden. Tillsammans med en offensiv investeringspolitik ger detta en ordentlig stimulans för den svenska industrin.

Devalveringen innebär att företagens kostnadsläge och lönsamhet kraftigt förbättras. Den utslagning av industriell kapacitet och sysselsättning som f. n. pågår skall därmed bromsas upp och förutsättningar skapas för ökad produktion, investeringar och på sikt ökad sysselsättning. För att uppnå dessa syften och för att göra devalveringen fördelningspolitiskt acceptabel kommer bl. a. former av vinstdelning att föreslås, förmögenhetsbeskattningen att skärpas och subventioneringen av aktieägendet att begränsas. Vidare kommer särskilda åtgärder för att skydda utsatta grupper såsom barnfamiljer att övervägas.

Devalveringen kommer att övergångsvis höja prisstegringstakten i den svenska ekonomin. Den kommer att leda till en viss sänkning av reallönerna och därmed den privata levnadsstandarden. Detta är en nödvändig förutsättning för att öka produktionen och sysselsättningen inom industrin och nedbringa vårt underskott gentemot utlandet. Det får ses som en nödvändig uppoffring för att reparera den svenska ekonomin efter utvecklingen under de senaste åren. Försök att kompensera sig för den engångsanspassning som devalveringen utgör skulle enbart leda till bestående hög inflation och fallande sysselsättning. Regeringen hyser inga tvivel om att det svenska folket är berett till uppoffringar, förutsatt att de ger resultat och att de fördelas rättvist.

Nedskrivningen av kronan måste åtföljas av en stram finans- och budgetpolitik. Regeringen avser att genomföra en mycket hård utgiftsprövning i det kommande budgetarbetet. Vissa skatter kommer att behöva höjas.

Ett väsentligt led i arbetet med att förbättra statsfinanserna är en neddragning av subventionerna till näringslivet. Genom nedskrivningen av

kronan och övriga åtgärder regeringen ämnar vidta skapas förutsättningar för att frigöra oss från subventionspolitiken.

Regeringen avser att föreslå ett brett program för ökade investeringar inom främst områdena transporter, byggande, energi och miljövård. Ett särskilt program för reparationer, ombyggnader och tillbyggnader inom det befintliga bostadsbeståndet kommer att utarbetas.

Regeringen ämnar satsa på ett bättre utnyttjande av Sveriges egna råvaruresurser. För att skogsindustrin skall kunna få de råvaror den behöver kommer åtgärder att vidtas som åstadkommer ökade skogsavverkningar inom ramen för ett uthålligt och ekonomiskt bärkraftigt skogsbruk. Ett investerings- och utvecklingsprogram för gruv- och mineralindustrin kommer att utarbetas.

Regeringen kommer att medverka till en balanserad tillväxt av den offentliga sektorn. Arbetet med att bygga ut och förbättra omsorgen för barnen och de äldre skall återupptas.

För att så snabbt som möjligt hejda ökningen av arbetslösheten avser regeringen att sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder med hela deras styrka. Särskilda åtgärder genomförs för att motverka den höga ungdomsarbetslösheten. Regeringen vill skapa goda förutsättningar för att kommuner och arbetsmarknadens parter skall kunna medverka aktivt i kampen mot ungdomsarbetslösheten.

En central del av regeringens ekonomiska politik är att den övergångsvisa prisstegring som devalveringen medför skall avlösas av en beslutsam kamp mot inflationen. Häri ingår att dämpa kostnadsutvecklingen samt att motverka spekulationsekonomin. För att begränsa prisökningarna i samband med devalveringen införs allmänt prisstopp.

En ökad kapitalbildning är en grundläggande förutsättning för att på sikt förverkliga en god ekonomisk utveckling och trygga framtidens sysselsättning. En sådan kapitalbildning kan förverkligas endast genom löntagarnas medverkan. Därmed bidrar löntagarna direkt till de nya investeringar som kan säkra sysselsättningen, inkomsterna och den sociala välfärden i framtiden. Med detta följer att löntagarna genom löntagarfonder bör få inflytande över resursernas användning. Regeringen kommer att inbjuda arbetsmarknadens parter, näringslivet och övriga partier till överläggningar om utformningen av en ökad kapitalbildning under löntagarnas medverkan, samt om den fortsatta inriktningen av den ekonomiska politiken.

De små och medelstora företagen utgör en viktig del av det svenska näringslivet. En stor del av den utveckling och förnyelse som är nödvändig i industrin kommer att äga rum i de mindre företagen. Regeringen kommer att lägga fram förslag om insatser för de små och medelstora företagen.

Samtidigt som åtgärder vidtas för att stärka och utveckla befintliga industrier krävs målmedvetna insatser för att långsiktigt bredda och utveckla vårt industriella och teknologiska kunnande. För en sådan utveckling är en högtstående teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet en nödvändig förutsättning. Det gäller även grundläggande forskning inom natur- och biovetenskaperna.

Nr 6

Fredagen den
8 oktober 1982

*Anmälan om
utsedda statsråd
och regeringsför-
klaring*

Fredagen den
8 oktober 1982

*Anmälan om
utsedda statsråd
och regeringsför-
klaring*

I ett demokratiskt samhälle är också samhällsvetenskapligt och humanistiskt inriktad forskning av omistligt värde.

Det är viktigt att de resurser som avsätts för forskning och utveckling utnyttjas på bästa sätt. En genomtänkt samordning av forskningsresurserna blir därför ett viktigt led i regeringens arbete.

En viktig del av arbetet med att minska underskottet i handeln med omvärlden är att minska vårt oljeberoende. Denna uppgift tillsammans med uppgiften att avveckla kärnkraften kommer att ställa stora krav på energipolitiken. Kraftfulla åtgärder måste vidtas snabbt för att skärpa hushållningen med energi och utveckla nya alternativ som ersättning för kärnkraft och olja. I detta arbete har svensk industri en viktig uppgift.

Den ekonomiska utvecklingen under de senaste åren har vållat bekymmer även på jordbruksområdet, såväl för vissa jordbrukare, särskilt nyctablerade, som för konsumenterna. En utredning med uppgift att se över de olika leden i vår livsmedelsförsörjning i syfte att forma en övergripande livsmedelspolitik kommer att tillsättas.

Den väg ur krisen som denna regering anvisar bygger på övertygelsen att med människor i arbete blir vi starkare.

Vi blir än starkare genom människors delaktighet och om arbetet sker i demokratiska former. Regeringen avser att återuppta reformarbetet på arbetsrättens och arbetsmiljöns områden.

Arbetsmarknaden sviktar i hela landet. Läget i Norrbotten är dock särskilt allvarligt. Ett utvecklingsprogram för Norrbotten kommer därför att framläggas.

Det finns nu inte utrymme för nya kostnadskrävande reformer på det sociala området. Regeringens ansträngningar måste därför i första hand inriktas på att försvara de trygghetsreformer som börjat raseras under de senaste åren.

Regeringen kommer därför att framlägga förslag om

- att avskaffa de nyligen beslutade karensdagarna i sjukpenningförsäkringen,
- att undanröja försämringen av arbetslöshetsförsäkringen,
- att återställa värdesäkringen av pensionerna,
- att riva upp beslutet om en försämring av statens bidrag till den kommunala barnomsorgen.

Regeringens åtaganden att med kraft bekämpa arbetslösheten, att återställa värdesäkringen av pensionerna och avskaffa karensdagarna hör till de viktigaste åtgärderna också när det gäller att förbättra levnadsvillkoren för de handikappade.

En rättvis fördelning kräver att samhället ser till att inte några skall kunna smita från sin del av ansvaret. Regeringen kommer att intensifiera kampen mot den ekonomiska brottsligheten och skattefusket. En särskild kommission tillskallas för att leda detta arbete.

Åtgärder för att hejda nedgången i bostadsbyggandet ingår som en del i det investeringsprogram regeringen avser att genomföra. I ett längre perspektiv fordras en mera genomgripande genomlysning av bostadspolitiken eftersom

den sociala bostadspolitiken under de senaste åren i viktiga hänseenden urholkats.

En viktig uppgift för den nya regeringen blir att även i tider av ekonomisk kris slå vakt om goda sociala och kulturella uppväxtvillkor för barn och ungdomar. För att samordna regeringens insatser för barn och ungdomar kommer en särskild delegation att tillsättas.

Regeringen anser det självklart att alla människor måste få kunskaper för att behärska och påverka både de egna levnadsbetingelserna och utvecklingen i samhället. Barn och ungdomar är i skolan för att lära och utvecklas. Kunskap blir allt viktigare ju mer komplicerat samhällsliv och teknik blir. Därför får tillgång till kunskap inte vara ett privilegium för en avgränsad krets. Detta måste vara en utgångspunkt för utbildningspolitiken.

Regeringen vill medverka till ett fritt och öppet kulturliv i vilket alla tar del. 1974 års kulturpolitiska beslut ligger därvid till grund.

Narkotikamissbruket sprids till allt fler grupper och blir ett allt större problem för såväl enskilda individer som hela samhället. Kraftfulla motåtgärder måste vidtas. Regeringen kommer att tillkalla en särskild kommission för kampen mot narkotikamissbruket.

Att värna människans livsmiljö – på arbetsplatsen, i bostaden, i naturen – är en viktig del i regeringens politik. En gift- och kemikommission kommer att tillsättas för att ta itu med de problem som är en följd av den tilltagande användningen av kemikalier. Kraftfulla insatser, såväl nationellt som internationellt, fordras för att bekämpa föroreningen liksom luftföroreningar från industri och trafik.

Herr talman! Vårt land befinner sig i en besvärlig situation. De ekonomiska problemen är svåra. Det finns många tecken på en ökande social oro och otrygghet.

Vi vet också att framtiden kommer att ställa det svenska folket inför nya problem. Oron i världen slår in också över vårt lands gränser. Kapprustningen påverkar också vår säkerhet. Svårigheter att finna hållbara lösningar på världens problem begränsar också vår handlingsfrihet.

Problemen, oron och osäkerheten kan effektivt mötas bara genom en kraftsamling för att sätta fart på Sverige. Vi måste öka produktionen. Vi måste öka produktiviteten. Vi måste tillsammans arbeta mera för att skapa en bättre framtid.

Det finns också goda förutsättningar för politiska och ekonomiska framsteg. För detta borgar den arbetsvilja och de kunskaper som finns i vårt land. För detta borgar den svenska traditionen av strävan efter rättvisa, av ansvar för det gemensamma.

Denna regering kommer att ta sitt ansvar i arbetet för att på nytt skapa ekonomisk stabilitet och för att utveckla tryggheten och friheten i det svenska samhället.

Vi vet att olika uppfattningar kommer att bryta sig mot varandra och att intresse kommer att stå mot intresse. Så är det och så måste det förbli i en demokrati.

Men i dag är det framför allt viktigt att nationen kan samlas kring den

Nr 6

Fredagen den
8 oktober 1982

*Anmälan om
utsedda statsråd
och regeringsför-
klaring*

Fredagen den
8 oktober 1982

*Meddelande om
interpellationer*

gemensamma uppgiften att föra vårt land ur den ekonomiska krisen.

Regeringen kommer därför att vinnlägga sig om att inhämta erfarenheter och åsikter från olika grupper i samhället. Vi kommer att göra allt vad som på oss ankommer för att i möjligaste mån sammanjämka olika uppfattningar och överbrygga motsättningar.

Herr talman! Den nya regeringen inbjuder till gemensamma ansträngningar för att bygga Sverige starkt igen.

Statsministerns anmälan lades till handlingarna.

2 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 5 oktober

1982/83:1 av *Carl Bildt* (m) till försvarsministern om åtgärder mot ubåtskränkningar, m. m.:

Under de senaste månaderna har det hot mot vår territoriella integritet och vår säkerhetspolitik som de upprepade ubåtskränkningarna utgör blivit alltmer uppenbart. Det är av avgörande betydelse för den inre och yttre trovärdigheten för vår säkerhetspolitik att detta hot kan mötas på ett så snabbt och så verkningsfullt sätt som möjligt.

Främmande ubåtar har under lång tid kränkt Sveriges gränser. Det är svårt att dra några entydiga slutsatser av den statistik som föreligger, men allt tyder på att ubåtskränkningarna skett i ungefär oförändrad omfattning under mycket lång tid.

Sedan ungefär 1980 har emellertid dessa främmande ubåtar börjat att uppträda på ett mer provocerande sätt. När svenska fartyg eller helikoptrar skjuter varningsskott lämnar man inte svenskt vatten utan söker sig ofta längre in på detta. Flera ubåtar opererar ofta tillsammans för att göra det lättare att undkomma förföljning, och man är ofta inriktad på att under en vecka eller mer gäcka de svenska enheter av olika typer som sätts in för att avvisa de främmande ubåtarna.

Före hösten 1981 var det inte möjligt att med absolut säkerhet fastställa dessa ubåtars nationalitet, även om det var ett rimligt antagande att de i flertalet fall kom från länder tillhörande Warszawapakten. Genom den sovjetiska ubåten 137:s grundstötning vid Gåsefjärden, inne i svenskt militärt skyddsområde och i en led som tidigare allmänt bedömdes som ofarbar för främmande ubåtar, demonstrerades att den sovjetiska flottan bär ett betydande ansvar för dessa kränkningar.

Ubåt 137:s grundstötning betecknades av regeringen som den allvarligaste kränkningen av Sveriges territoriella integritet under efterkrigstiden. Orsaken till detta var dels att den genom sin grundstötning blivit upptäckt, dels att svenska undersökningar gav mycket klara indikationer på att ubåten

medförde kärnladdningar som en del av sin standardbeväpning. Det fanns och finns däremot ingen anledning att anta att ubåt 137 skulle ha gjort en kränkning som i något mera väsentligt hänseende skilde sig från dem som uppenbarligen såväl förr som senare bedrivits med stor intensitet mot Sverige.

Ubåt 137:s grundstötning medförde rimligen att frågan om dessa ubåtsoperationer prövades på hög militär och politisk nivå i berörda länder. Det är sannolikt att den högsta politiska och militära ledningen i Sovjetunionen i samband med 137-affären direkt eller indirekt också tog ställning till frågan om dessa operationer skulle få fortsätta eller ej.

Under 1982 har dessa ubåtskränkningar fortsatt. Antalet såväl osäkra som säkra rapporter om ubåtskränkningar har ökat, men av detta är det knappast möjligt att dra några mer bestämda slutsatser om frekvensen av kränkningarna.

Enligt överbefälhavarens redovisning för pressen den 22 september hade sedan slutet av juni åtta säkra eller så gott som säkra kränkningar av svenskt territorium skett. Till detta kan läggas att en ubåt i undervattensläge i mitten av juni kränkte Ålands demilitariserade status på väg ut från Bottenhavet och att ubåtar observerats i Bottenhavet efter att ha passerat in genom antingen svenskt eller finskt sjöterritorium.

Sedan överbefälhavarens redovisning den 22 september har ett flertal fall av nya utbåtskränkningar registrerats.

I samband med försvarsmaktsövningen Sydfront i Södra militärområdet sattes såväl jagaren Halland som marinens helikoptrar in för jakt på främmande ubåtar på svenskt vatten på två olika platser.

Under de senaste dagarna har en eller flera främmande ubåtar opererat inne i Stockholms skärgård i omedelbar närhet av våra allra största marina installationer. Av pressuppgifter att döma uppehöll sig en främmande ubåt med stor sannolikhet i det trånga vattnet mitt emellan basen för ubåtsjaktshelikoptrarna och huvudbasen för den svenska örlogsflottan. Är dessa uppgifter riktiga, framstår kränkningen vid Gåsefjärden som något av en västanfläkt.

Det är av avgörande betydelse för trovärdigheten i det svenska försvaret, och därmed för den svenska säkerhetspolitiken i stort, att dessa kränkningar kan mötas på ett så snabbt och effektivt sätt som möjligt. Att de fortsätter, och möjligen t. o. m. intensifierats, efter 137-affären understryker den direkta politiska utmaning mot vår säkerhetspolitik som det nu handlar om.

Skulle vi inte ha förmågan att möta dessa kränkningar, kommer konsekvenserna att kunna bli allvarliga.

Inom landet kan det bli svårt att upprätthålla trovärdigheten hos ett försvar som inte klarar av uppgifter som medborgare, skattebetalare och väljare med rätta betraktar som grundläggande.

Gentemot omvärlden blir det svårt att vinna tilltro till vår vilja och förmåga att i kris och konflikt värna vårt territorium mot varje försök från främmande

Nr 6

Fredagen den
8 oktober 1982

*Meddelande om
interpellationer*

Fredagen den
8 oktober 1982

*Meddelande om
interpellationer*

makt att använda det i militärt syfte, om vi inte i fred har förmågan att göra samma sak.

Under en lång följd av år har ubåtshotet nedvärderats. Den alltför långt gående inriktningen av försvaret mot invasionsförsvar har medfört att de resurser som kan användas för ubåtsjakt tunnats ut alltmer. 1972 års försvarsbeslut innebar ett medvetet avskaffande av för ubåtsjaktsuppgifter väsentliga delar av vårt försvar.

Först efter de långvariga kränkningarna i Stockholms skärgård hösten 1980, och än mer efter 137-affären hösten 1981, har vissa åtgärder börjat planeras och verkställas för att möta hotet. Generellt sett har emellertid dessa kännetecknats av en betydande senfärdighet.

1982 års försvarsbeslut innebar att 200 milj. kr. avsattes under femårsperioden för olika åtgärder för att förbättra förmågan till insatser mot främmande ubåtar som kränker vårt territorium. Socialdemokraterna föreslog dock i sin partimotion att dessa insatser skulle halveras.

Trots dessa insatser förblir möjligheterna till verkningsfulla ingripanden mot ubåtshotet i många fall alltför begränsade.

I och med att jagaren Halland i början av oktober tagits ur aktiv tjänst – efter att som sin sista insats ha jagat främmande ubåtar på svenskt vatten under övningen Sydfront – finns icke längre någon kvalificerad fartygsburen ubåtsjakt. Någon sådan kommer inte att finnas förrän de två robotbåtarna av typ Stockholm, försedda med s. k. släphydrofoner, kommer i tjänst kring mitten av 1980-talet.

Möjligheterna till precis lokalisering och verkningsfull vapeninsats mot ubåtar vilar därmed så gott som helt på de mycket fåtaliga tunga helikoptrar som marinen f. n. disponerar.

Möjligheterna till aktiv insats mot en ubåt som kränker svenskt vatten är direkt beroende av hur snabbt efter en observation som en ubåtsjaktutrustad helikopter kan finnas på platsen. Inom någon timme efter observation minskar sannolikheten för "återupptäckt" så starkt att de insatser som kan göras mera har symbolisk karaktär.

Ubåtsjaktshelikoptrar utgör ett komplicerat vapensystem. Tillgängligheten är aldrig hundra procentig, och uthålligheten för varje enstaka helikopter är sådan att det krävs ett betydande antal helikoptrar för att under en utdragen operation konstant kunna ha en eller två helikoptrar tillgängliga för hydrofonspaning eller vapeninsats i det område som är aktuellt. Detta gör att det totala antalet ubåtsjaktshelikoptrar i organisationen måste vara en bra bit större än dagens för att man inom rimlig tid och på prioriterade platser skall kunna disponera det antal helikoptrar som behövs för en effektiv och varaktig insats.

Antalet ubåtsjaktutrustade helikoptrar som disponeras har därför avgörande betydelse för möjligheterna att snabbt komma till insats på olika platser runt våra kuster. F. n. disponerar marinen tio tunga helikoptrar av typ Hkp 4, men endast en del av dessa är f. n. försedda med modern ubåtsjaksutrustning. Enligt gällande planer kommer nu samtliga dessa Hkp 4 att försees med modern ubåtsjaksutrustning, men samtidigt tillkommer

andra och viktiga nya uppgifter för dessa helikoptrar att lösa i fred såväl som i krig.

En förstärkning av de helikopterresurser som kan disponeras för ubåtsjakt framstår därför i dag som en alldeles nödvändig uppgift om ubåtshotet verkningsfullt skall kunna lösas. I det "helikopterbeslut" som regeringen fattade i augusti placeras emellertid behovet av ubåtsjaktshelikoptrar sist i försvarets omfattande önskelista på helikopterområdet. Detta innebär en nedvärdering av en säkerhetspolitiskt central och brådskande uppgift för totalförsvaret som inte är acceptabel.

Den planering av ubåtsjaktshelikopterförbanden som ÖB nu föreslagit innebär att någon utökning utöver tio av antalet tunga och hydrofonutrustade ubåtsjaktshelikoptrar icke kommer att ske under denna försvarsbeslutsperiod. En anskaffning av ett litet antal medeltunga helikoptrar för försöksverksamhet förutses efter mitten av 1980-talet, men såväl kvantitativt som kvalitativt är detta en helt otillräcklig åtgärd, som dessutom ligger mycket sent i tiden.

I samband med prövningen av den programplan för det militära försvaret 1983–1988 som ÖB redovisat den 22 september har regeringen möjlighet att göra de extra prioriteringar av insatser för att möta ubåtshotet som nu är nödvändiga.

En betydligt snabbare utbyggnad av antalet ubåtsjaktutrustade helikoptrar utöver nu aktuella tio framstår som den viktigaste frågan. I den socialdemokratiska partimotionen (motion 1981/82:2276) i försvarsfrågan till vårriksdagen 1982 hävdades att överbefälhavaren bör "tillvarata möjligheterna att utnyttja en del av flygvapnets tunga helikoptrar för övervakning och ubåtsjakt", och ett likartat förslag har lagts fram av moderata samlingspartiet i det åtgärdsprogram mot ubåtshotet som redovisades den 2 september. Det framstår som ett säkerhetspolitiskt misstag, eller ett utslag av en alltför stelbent planering, att ÖB i sin programplan avvisat dessa förslag, och det dessutom utan att ange alternativa vägar för att uppnå samma resultat.

På längre sikt behövs självfallet åtgärder utöver den förstärkning av antalet tunga ubåtsjaktshelikoptrar som är så angelägen under den allra närmaste tiden. Tillkommande ytfartyg bör så långt möjligt förses med utrustning för ubåtsjaktsuppgifter på det sätt som nu sker med de två robotbåtarna. Mer avancerade flygburna spanings- och ubåtsjaktssystem, speciellt avpassade efter svenska förhållanden bör på längre sikt avsevärt kunna förbättra möjligheterna till såväl ytövervakning som snabba insatser i områden som det tar lång tid för helikoptrar eller fartyg att nå fram till.

Regeringen fattade i juni beslut om vissa skärpningar av de bestämmelser som reglerar tillträdet till svenskt territorium och försvarets uppgifter när det gäller att värna territoriet i fred och neutralitet. Dessa nya s. k. IKFN-regler skall, enligt regeringens beslut, träda i kraft först den 1 juli 1983.

Från moderat håll framhölls att det var betänkligt att icke ändra dagens IKFN-bestämmelser eller deras tillämpning förrän sommaren 1983.

Att det icke var tillräckligt att låta de nuvarande bestämmelserna gälla som tidigare under hela perioden fram till den 1 juli 1983 har indirekt bekräftats

Nr 6

Fredagen den
8 oktober 1982

Meddelande om interpellationer

genom de skärpta tillämpningsbestämmelser som ÖB, efter kontakt med regeringen, utfärdat till militärområdesbefälhavarna. Genom denna åtgärd markerades att svenska politiska instanser och militära myndigheter är beredda till de mer bestämda insatser som de fortsatta ubåtskränkningarna gör nödvändiga. Åtgärden bör ha lett till att betydande delar av det intryck av senfärdighet som skapades av den tidiga handläggningen av frågan om de nya IKFN-reglerna skingrades.

Regeringen bör dock självfallet även fortsättningsvis pröva möjligheterna att tidigare lägga ikraftträdandet av de delar av de nya IKFN-bestämmelserna som rör reglerna för insats mot främmande ubåtar och övriga statsfartyg på svenskt inre vatten. Sådana möjligheter finns.

I samband med 137-affären aktualiserades vissa rättsliga problem, främst gällande i vilken grad som ett statsfartyg vid en grov och avsiktlig kränkning av vårt territorium skall anses ha förverkat sin immunitet. Olika instanser har sedan dess granskat den syn på dessa frågor som kom till uttryck i regeringens hantering av just denna affär, men vid en interpellationsdebatt i riksdagen (interpellation 1981/82:91) konstaterades dock att det föreligger ett behov av översyn av de regler som f. n. gäller på detta område. Regeringen aviserade att en sådan översyn också skulle ske.

Det är viktigt att den successiva förbättring av vår rent folkrättsliga beredskap att hantera ubåtskränkningarna som skett så snart som möjligt kodifieras i olika former. I det sammanhanget är det också angeläget att diskutera i vilken utsträckning som vunna erfarenheter bör leda till att likartade situationer i framtiden hanteras på ett annat sätt. Det förefaller t. ex. naturligt att i ett framtida fall, där en främmande ubåt efter kränkning av såväl svenskt inre vatten som militärt skyddsområde kommer under svenska myndigheters kontroll, så ingående förhör med så stora delar av besättningen som är nödvändigt för att få klarhet i ubåtens uppdrag och utrustning sker. Utan att binda sig vid ett konkret agerande i vissa situationer bör statsmakterna direkt eller indirekt klargöra att de icke utesluter att de avser att etablera en sådan praxis i tillämpliga fall i framtiden.

Skall ubåtshotet kunna mötas på ett effektivt sätt krävs en samlad politisk och militär strategi som omfattar de närmaste åren. Genom ett bestämt politiskt uppträdande, offentligt såväl som med utnyttjande av andra kanaler, och en klart markerad och demonstrerad vilja och förmåga till de militära insatser som krävs kan stats- och militärledning i den eller de ansvariga staterna få att inse att beslut måste fattas om att avbryta dessa mot Sverige riktade operationer. Det är säkert orealistiskt att vänta sig snabba resultat av ett sådant samlat svenskt agerande. Att operationerna fortsätter efter 137-affären visar en betydande självsäkerhet i den politiska vilja som ligger bakom operationerna, liksom det provokativa sätt som ubåtarna uppträder på visar en betydande självsäkerhet hos de maktutövare som beordrar och utför dem. Men på sikt kan vi aldrig tolerera annat, än att det blir den svenska statsledningens vilja och förmåga att hävda vår territoriella integritet och vår säkerhetspolitiska linje som vinner den dragkamp som nu pågår i våra skärgårdar och kusthav.

Mot denna bakgrund ber jag att till försvarsministern få framställa följande frågor:

1. Kan försvarsministern lämna riksdagen en redogörelse för regeringens syn på bakgrunden till, innebörden av och den säkerhetspolitiska betydelsen av de upprepade ubåtskränkningar av svenskt yttre och inre vatten som ägt rum sedan ubåten 137:s återlämnande till Sovjetunionen den 6 november 1981?

2. Kan försvarsministern bekräfta att det program på 200 milj. kr. för att förbättra försvarets möjligheter till insatser mot ubåtskränkningarna som ingick i 1982 års försvarsbeslut ligger fast under femårsperioden samt att sådana anvisningar kommer att ges för det militära försvarets planering därefter, att tillräckliga medel för att upprätthålla allra minst denna ambitionsnivå disponeras?

3. Vilka ytterligare åtgärder vill försvarsministern vidta för att se till att de helt avgörande resurser för ubåtsjakt som de tunga och hydrofonutrustade helikoptrarna utgör under perioden utökas utöver nu befintliga eller inplanerade tio stycken Hkp 4 B samt Hkp 4 C?

4. Kan försvarsministern ge besked om när den översyn av vissa rättsliga problem på bl. a. immunitetsområdet som tidigare aviserats beräknas vara slutförd och i vilken form som dess resultat kommer att redovisas och bli föremål för eventuella beslut?

5. Är försvarsministern beredd att medverka till att politiska och militära organ i efterhand ger en fylligare offentlig redovisning av inträffade ubåtskränkningar än vad som hitintills har bedömts som möjligt?

den 7 oktober

1982/83:2 av *Britt Mogård* (m) till utbildningsministern om skolbetygen i samhälls- och naturorienterande ämnen:

Betygen har en avgörande betydelse för elevers möjligheter att få tillträde till sökt utbildning. Som visats bl. a. i en skrivelse från länskolnämnden i Göteborgs och Bohus län till skolöverstyrelsen (SÖ) kan, om sammanfattande betyg ges, skillnaden mellan två elever med samma betyg i de enskilda orienteringsämnena inom samhälls- resp. naturorienterande ämnen uppgå till 2 och med SÖ:s förslag att de sammanfattande betygen skall multipliceras med 4 till så mycket som 8. (Om eleven har betygen 3, 3, 2, 2 kan de berörda lärarna enas om sammanfattningsbetyget 2 eller 3.) Regeringsbeslutet att skolstyrelsen för detta läsår får besluta om sammanfattande eller enskilda betyg skall ges kan leda till liknande skillnader mellan jämbördiga elever.

Förra skolministern Tillander har hävdat att regeringens beslut att sammanfattande betyg skall ges i samhällsorienterade resp. naturorienterade ämnen har sin grund i riksdagens beslut om ny läroplan. Hon synes därvid göra gällande att sammanfattande betyg är en *förutsättning* för önskvärd samverkan mellan ämnena.

I den av SÖ – med stöd av Kungl. Maj:ts brev den 20 maj 1969 – utgivna

Nr 6

Fredagen den
8 oktober 1982

*Meddelande om
interpellationer*

Fredagen den
8 oktober 1982

*Meddelande om
interpellationer*

läroplanen för grundskolan (Lgr 69) stadgas att betyg på högstadiet skall ges i enskilda ämnen med tillägget: "Vid periodläsning och samlad undervisning i årskurserna 7 och 8 ges terminsbetyg i enskilda orienteringsämnen (religionskunskap, samhällskunskap, historia, geografi, biologi, kemi och fysik) på sätt SÖ bestämmer." SÖ förordnade sedan att klasskonferensen fick avgöra huruvida i sådant fall betyg i enskilda ämnen eller sammanfattande betyg skulle ges.

Sammanfattande betyg angavs sålunda som *en möjlig följd* av blockläsning i orienteringsämnena.

I sitt förslag till ny läroplan utarbetade SÖ en för samtliga orienteringsämnen gemensam kursplan. De traditionella ämnenas identitet försvann och ersattes av ett ämnesövergripande synsätt. I läroplanspropositionen (prop. 1978/79:180) avvisades SÖ:s förslag och angavs riktigheter för samhälls- resp. naturorienterande ämnen, med särskild anvisning att två veckotimmar inom den naturorienterande sektorn skulle avsättas för ämnet teknik. Utbildningsutskottet anslöt sig till propositionens förslag och uttalade också för sin del att religionskunskap skall vara ett särskilt ämne.

Föredraganden i läroplanspropositionen angav att samverkan över de traditionella ämnesgränserna var värdefull och att kursplanen i orienteringsämnen borde utformas för att underlätta en sådan planering. Också kursplanearbetet kring olika vardagsfärdigheter inom hemkunskap och slöjd samt kring olika konsumentfrågor borde åsyfta samma utveckling. En ämnesövergripande uppläggning var dock enligt föredraganden inget krav. "Däremot är det betydelsefullt att man i fortbildning, i läromedelsutformning och i kommentarmaterial från SÖ underlättar för de lärare och elever som väljer en samlad undervisning."

Det kan i sammanhanget nämnas att riksdagen i anledning av en motion från vpk avvisade obligatorisk samverkan i arbetslag då beslutet om SIA-reformen fattades 1976.

Som en följd av riksdagens beslut i anledning av läroplanspropositionen anges nu i läroplanens timplaner för högstadiet riktigheter för samhälls- resp. naturorienterande ämnen. I föreskrifter för timplaner räknas de ämnen som ingår i resp. sektor upp. I kursplanerna för orienteringsämnen nämns ämnena. Huvudmomenten har grupperats under andra rubriker än de traditionella; de enskilda ämnena är dock fortfarande fullt identifierbara. Lärarnas kompetens är som bekant dessutom bunden till ämnen och ämneskombinationer.

Det torde således knappast vara möjligt att hävda att sammanfattande betyg är en ofrånkomlig följd av riksdagens beslut om ny läroplan. Den tillträdande utbildningsministern har däremot – oavsett en negativ inställning till betyg över huvud taget – möjlighet och enligt min mening skyldighet att raskt undanröja den orättvisa som kan drabba ungdomar som söker till gymnasieskolan med sammanfattande betyg.

Mot bakgrund av vad här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

När kan regeringen förväntas fatta beslut om att betyg skall ges i enskilda ämnen inom de samhälls- resp. naturorienterande ämnena?

3 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 8 oktober

1982/83:1 av *Knut Wachtmeister* (m) till ekonomi- och budgetministern om skatte- och skattefondssparandet:

Genom socialdemokraternas agerande i fråga om det värdesäkra lönesparandet råder bland spararna stor osäkerhet om denna sparforms fortbestånd.

Avser finansministern att föreslå att det värdesäkra lönesparandet (skatte- och skattefondssparandet) skall upphöra eller att villkoren väsentligt förändras och i så fall från vilken tidpunkt?

4 § Kammaren åtskildes kl. 09.29.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 6

Fredagen den
8 oktober 1982

*Meddelande om
fråga*